

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

گروه دین و فلسفه

پایان نامه در رشته علوم قرآن و حدیث

عنوان

بررسی روش تفسیری بنت الشاطی در

التفسیر البیانی للقران الکریم

(روش و دیدگاه تفسیری)

استاد راهنما

دکتر عبدالوهاب شاهرودی

تنظیم

قاسم ظاهری

پاییز ۱۳۹۱

از رکلذرخاک سرکوی شام بود

هر ناله که در دست نسیم سحر افتاد

((حافظ))

تقدیر و شکر

مفتخرم این پرورش را بار الهیانی استاد فرزانه جناب آقای دکتر عبدالوهاب شاهرودی به انجام می رسانم و فیض حضور ایشان را کرامی می دارم.

و نیز مراتب امتنان خود را نسبت به استاد فریخته جناب آقای دکتر احمد امام زاده ابراز می نمایم.

زحمات و راهنمایی دیگر استادان گروه دین و فلسفه را نیز ارج می نهم.

در انتها سپاس گزار تمامی دوستان و عزیزانی هستم که اینجانب را در نگارش این پایان نامه یاری کردند.

چکیده:

امروزه یکی از مباحث مهم در حوزه مباحث قرآن پژوهی، بحث روش شناسی تفاسیر قرآن کریم است که مفسر را در کشف مراد و مقاصد آیات یاری دهد

از بهترین نمونه های تفسیر ادبی قرآن کتاب "التفسیر البیانی للقرآن الکریم" اثر عایشه بنت الشاطی است که بر اساس بخش های اصلی مفاهیم روش شناختی خولی طراحی شده است. مؤلف تعدادی از سوره های کوتاه قرآن را انتخاب می کند تا نتایج این روش تفسیری را فوق العاده مؤثر نشان دهد، در این تفسیر هر سوره یک واحد موضوعی است، همه آیات و سوره های مربوط به موضوع مورد بحث را جمع و به ترتیب نزول تنظیم می کند تا فضای زمانی و مکانی نزول آیه شناخته شود سپس معانی الفاظ قرآن را براساس فهم مردمان عصر نزول با استناد به حس عربی و کاربرد مادی و مجازی لغت استخراج می کند، و خود قرآن را در مباحث گوناگون داور قرار می دهد. واژه ها و عبارات مشکل را از طریق مقایسه با آیات مشابه و نقد و بررسی نظریات مفسران شرح می دهد هرچند در این راه دچار فخر فروشی و تکبر نسبت به دیدگاه خود می شود.

پایان نامه حاضر با استناد به منابع گوناگون به بررسی روش تفسیری بنت الشاطی پرداخته و نهایتاً شیوه تفسیر و تحلیل وی را شیوه ای ادبی، روشمند، خلاقانه و نوآورانه دانسته که می توان از آن در مراکز آموزشی بهره برد.

کلید واژه ها: بنت الشاطی، التفسیر البیانی، مکتب ادبی، امین الخولی، روش تفسیری.

((فهرست مطالب))

صفحه	عنوان
۱	مقدمه (کلیات).....
۲	موضوع تحقیق.....
۴	روش تحقیق.....
۴	سوالات تحقیق.....
۴	الف) - طرح سوال های اصلی تحقیق.....
۴	ب) - فرضیه های تحقیق.....
۵	ضرورت تحقیق.....
۶	پیشینه تحقیق.....
۷	اهداف تحقیق.....
۸	فصل اول.....
۹	۱. زندگی نامه.....
۹	۱-۱. زادگاه بنت الشاطی.....
۱۰	۲-۱. دوران کودکی بنت الشاطی.....
۱۰	۳-۱. نظام آموزشی مصر در زمان بنت الشاطی.....

۱۱	۴-۱ . ورود بنت الشاطیء به دبیرستان.....
۱۲	۵-۱ . دوران دانشگاهی.....
۱۲	۶-۱ . استادان بنت الشاطیء
۱۳	۷-۱ . ارتباط با روزنامه ها ومجله ها.....
۱۵	۲. آثار وتالیفات بنت الشاطیء.....
۱۵	۱-۲ . آثار ادبی.....
۱۷	۲-۲ . آثار اجتماعی.....
۱۷	۳-۲ . سیره نویسی.....
۱۹	۴-۲ . آثار قرانی.....
۲۲	۵-۲ . بنت الشاطیء از دیدگاه دیگران
۲۴	فصل دوم.....
۲۵	۱. جریان های تفسیری نوین در مصر.....
۲۵	۱-۱. گرایش های اصلی در روش های تفسیری.....
۲۵	۱-۱-۱. تفسیر قران از منظر عقل گرایی دوره روشنگری.....
۲۷	۱-۱-۲. تفسیر علمی
۳۰	۱-۱-۳. تفسیر قران از منظر مطالعات ادبی
۳۱	۱-۱-۴. نظریه جدید تفسیری وتاریخی بودن قران.....
۳۳	۱-۱-۵. مشکلات رویکردهای جدید به قران.....
۳۴	۲. مکتب ادبی تفسیر وسهم بنت الشاطیء در این مکتب

۳۴	۱-۲. مناهج التجديد امين الخولى.....
۳۵	۲-۲. مباني تفسير ادبي در نظر امين الخولى.....
۳۵	۱-۲-۲. فهم ادبي خالص.....
۳۶	۲-۲-۲. ناكارآمدی تفسير ترتيبی و روی آوردن به تفسير موضوعی.....
۳۸	۳-۲-۲. انجام مطالعه پيرامون قران كريم و پيرامون خود متن قران كريم.....
۳۸	۱-۳-۲-۲. مطالعه پيرامون قران.....
۳۸	۱-۱-۳-۲-۲. پژوهش خاص.....
۳۹	۲-۱-۳-۲-۲. پژوهش عام.....
۴۰	۲-۳-۲-۲. مطالعه پيرامون متن قران.....
۴۰	۱-۲-۳-۲-۲. تحقيق در باب مفردات قران.....
۴۱	۲-۲-۳-۲-۲. تحقيق در باب عبارات و جملات.....
۴۱	۱-۲-۲-۳-۲-۲. تحقيق در باب ساختار نحوی آیات.....
۴۲	۲-۲-۲-۳-۲-۲. پژوهش بلاغی.....
۴۲	۴-۲-۲. استفاده از دو علم روان شناسی و جامعه شناسی.....
۴۴	فصل سوم.....
۴۵	۱. نقد بنت الشاطی از سنت تفسیری گذشته.....
۴۵	۱-۱. تفاسیر مغرضانه.....
۴۵	۱-۱-۱. تفاسیر آکنده از اسرائیلیات.....
۴۸	۲-۱-۱. تفاسیر فرقه ای.....

۵۰	۱-۱-۳. تفاسیر اشاری (عرفانی و فلسفی).....
۵۴	۱-۱-۴. تفسیر علمی.....
۵۵	۲. نگرش بنت الشاطی نسبت به اسباب النزول.....
۵۷	۲-۱. مواجهه بنت الشاطی نسبت به روایات اسباب نزول.....
۵۹	۲-۲. اهمیت و جایگاه اسباب نزول.....
۶۲	۲-۳. معیار بودن عموم لفظ یا خصوص سبب.....
۶۵	۳. اعجاز بیانی از دیدگاه بنت الشاطی.....
۶۷	۴. آیات هم فاصله در قران کریم.....
۷۰	۵. حروف اضافه و حروف مقطعه.....
۷۰	۵-۱. حروف اضافه.....
۷۵	۵-۲. حروف مقطعه.....
۷۷	۶. مترادف ها.....
۷۹	۷. سوگندها در قران.....
۸۴	فصل چهارم
۸۵	۱. التفسیر البیانی.....
۸۵	۲. اصول و ضوابط تفسیر بیانی
۸۶	۲-۱. دلالت عام و فراگیر آیه و عدم انحصار آن در سبب نزول
۸۹	۲-۲. دقت در معنا و دلالت الفاظ قران کریم مطابق فهم مردمان عصر نزول.....

- ۳-۲. توجه به بافت و سیاق آیات ۹۲
- ۴-۲. معیار بودن متن خود قرآن ۹۵
- ۵-۲. اجتناب از پرداختن به امور جزئی و مبهم در قرآن ۹۸
- ۶-۲. رد تفسیر علمی ۹۸
- ۷-۲. تفسیر موضوعی قرآن ۹۹
۳. ویژگی های تفسیر بیانی ۱۰۰
- ۱-۳. ارائه تحلیل های روان شناختی و جامعه شناختی از قرآن ۱۰۰
- ۲-۳. حمل آیات بر اطلاق ۱۰۲
۴. کاستی ها ۱۰۳
- ۱-۴. استقرای ناقص ۱۰۳
- ۲-۴. تعیین معنای واژه قبل از استقرای آیات ۱۰۴
- ۳-۴. جزم اندیشی و اعتماد بیش از اندازه به دیدگاه های خود ۱۰۵
- ۴-۴. گرایش به انحصار معنای آیات در یک معنا ۱۰۶
- ۵-۴. عدم یکنواختی ۱۰۶
۵. تفسیر بیانی در جایگاه یک متن آموزشی ۱۰۷
- نتیجه گیری و پیشنهادها ۱۱۰
- منابع و مآخذ ۱۱۲
- چکیده انگلیسی ۱۱۸

کلیات

مقدمه

قران کریم از روز نخست تا کنون ملجأ و محور امور مسلمانان بوده و از زمان قدرت انسان به کتابت، کتابی شناخته نشده که به اندازه این کتاب آسمانی شرح و تفسیر بر آن نگاشته شده باشد. آثار تفسیری از عوامل پی ریزی ارکان فرهنگ اسلامی و به مثابه یکی از بنیادی ترین حرکات جامعه دانشوران مسلمان در فقه و اندیشه اسلامی بوده است.

انقلاب علمی قرن نوزدهم در همه زمینه ها از جمله تبیین های جدید در قلمرو دین، شناخت متون مقدس و غیره تاثیر گذاشت. این گونه تحقیقات مسلمانان را نیز به فکر واداشت تا در باب کتاب مقدس خود قران به تامل دوباره بنشینند. سردمداران این حرکت را می توان محمد عبده (متوفی ۱۹۰۵ م) دانست. او تلاش نمود تا با ارائه تفسیری تازه از قران بر جنبه هدایتی این کتاب آسمانی تاکید نموده و مسلمانان را به تکیه بر حاکمیت قران دعوت نماید. از جمله کسانی که از اندیشه های وی پشتیبانی نمود، امین الخولی (متوفی ۱۹۶۶ م) بود. وی با تالیف کتابی به نام مناهج التجديد في النحو والبلاغة والتفسير والادب نیاز به تفسیری تازه را اعلام نمود. با این همه امین الخولی اثری را که به طور کامل به تفسیر اختصاص داشته باشد از خود بر جای نگذاشت.

یکی از شاگردان وی که تلاش گسترده ای در تطبیق طرح تفسیر خولی انجام داده دکتر عایشه بنت الشاطی است. تفسیر ادبی گسترده ترین وریشه دارترین حوزه تفسیر قران کریم است که امروزه گاه از آن به منهج یا روش وگاه از آن به اتجاه یا گرایش تفسیری یاد می شود، به جرأت می توان گفت که التفسیر البیانی بنت الشاطی نمونه عینی طرح تفسیر خولی است. این تفسیر جامع دو ایده نو اندیشانه خولی در مقاله ((البلاغه)) و ((التفسیر)) است. وی علاوه بر تفسیر آثار فراوانی دیگری در زمینه های ادبی، اجتماعی از خود به یادگار نهاده است.

بنت الشاطی والتفسیر البیانی عنوان رساله حاضر است که در چهار فصل تنظیم شده است :

فصل اول: به زندگی نامه ایشان می پردازد. این فصل به زادگاه بنت الشاطی، دوران کودکی، نظام آموزشی مصر، ورود بنت الشاطی به دبیرستان، دوران دانشگاهی، استادان، ازدواج و فرزندان و همچنین آثار و تالیفات فراوان قرانی و غیر قرانی بنت الشاطی اختصاص دارد.

فصل دوم: به بررسی و معرفی جریانهای تفسیری نوین در دوره معاصر به ویژه در کشور مصر و همچنین به معرفی مکتب ادبی در تفسیر قران اختصاص دارد و سهم بنت الشاطی را در انجام این شیوه تفسیری را مورد بررسی قرار می دهد.

فصل سوم: به ارائه دیدگاه های بنت الشاطی در مورد تفسیر و نحوه تعامل مفسر با برخی از اقوال دیگر مفسران و دیدگاه های علوم قرانی وی مانند اسباب النزول، اهمیت و جایگاه آنها در تفسیر و اعجاز بیانی، حروف مقطعه و حروف اضافه و همچنین دیدگاه مفسر نسبت به سوگند در قران اختصاص دارد.

در فصل چهارم تفسیر بیانی بنت الشاطی مورد کنکاش قرار می گیرد و روش این تفسیر مورد مطالعه قرار می گیرد و اصول و مبانی به کار رفته در التفسیر البیانی با ارائه شواهدی از متن خود تفسیر و همچنین برخی از ویژگی ها و کاستی های ذکر شده نسبت به این تفسیر مورد نقد و بررسی قرار می گیرد.

سعی ما بر این بوده است تا ضمن آشکار سازی هدف اصلی پایان نامه که همان بررسی روش تفسیری

بنت الشاطی در التفسیر البیانی می باشد، جنبه های دیگر شخصیتی، اخلاقی، اجتماعی و علمی وی، رویکردهای

مفسر در مورد مباحث پیرامونی قران کریم در حوزه های علوم قرانی، مباحث و مسائل ادبی و بلاغی و... این مفسر را تبیین نماید. شایان ذکر است که در این راه نیم نگاهی نیز به سیر تطوّر و تحوّل تفسیر در مصر معاصر داشته است. همچنین تعیین می کند که با توجه به ویژگی های موجود در این تفسیر می توان از این کتاب به عنوان یک متن آموزشی قوی و روشمند برای برخی از واحدهای درس تفسیر در مراکز علمی و دانشگاهی استفاده کرد.

رسم ادب و امتنان نیز مقتضای این است که از همه کسانی که در این امر یاری نموده اند بخصوص از دوستان عزیزم در مقطع کارشناسی از دانشگاه شیراز و در مقطع کارشناسی ارشد کمال تشکر و امتنان خود را اعلام می دارم و موفقیت همه را از درگاه حضرت حق خواستارم.

موضوع تحقیق:

نگارش های تفسیری و قران پژوهی در میان عالمان مسلمان در دو قرن نوزدهم و بیستم رواج و گستردگی بسیار یافته است. هرچند عموم این آثار را می توان امتداد سنت تفسیری گذشته در فهم و تفسیر دانست، اما آنچه تفسیر نگاری دوره جدید را از کار پیشینیان متمایز می کند، بیدایش روش ها و سبک ها و از همه مهم تر پرسش های جدید اجتماعی، علمی، و سیاسی است که قران پژوهی نوین را بسیار متنوع تر از گذشته ساخته است.

از جمله ارکان تشکیل دهنده منطق تفسیر قران، روش مندی است. این مساله مورد توافق همه قران پژوهان بوده است که در تفسیر قران باید در چهارچوب یک روش صحیح انجام گیرد، هر چند ممکن است در عناصر سازنده آن بحث و گفتگو وجود داده باشد. روش تفسیری عبارت است از شیوه و خط مشی هایی که مفسر برای دست یابی به معانی قران به کار می گیرد.

در این تحقیق روشی که بنت الشاطی برای دستیابی به معانی قران در التفسیر البیانی للقران الکریم اتخاذ کرده و آن را به کار برده است و شیوه و خط مشی خویش قرار داده است موضوع بحث قرار گرفته است. همچنین سعی شده است تا به زیرساخت و آبخور فکری وی در زمینه تفسیر آیات و تاثیرپذیری این مفسر از دیگر دانشمندان تبیین گردد، که این کار با در نظر گرفتن جریان های نوین تفسیری میسر خواهد بود.

روش تحقیق:

پایان نامه حاضر به روش کتابخانه ای وبا استفاده از منابع کتابخانه ای،منابع اینترنتی ونرم افزاری انجام شده، بدین گونه که ابتدا نکات مورد نظر در مورد موضوع تحقیق فیش برداری شد ودر موضوعات متناسب دسته بندی گردید. سپس کتاب ها ومنابع مورد نیاز با راهنمایی استاد محترم راهنما،تهیه ومطالعه شد ونکات مورد نظر ولازم در فیش ها ثبت گردید و سرانجام در پرداخت نهایی وتالیف ونگارش از آنها استفاده شد.

سوالات تحقیق:

الف)- طرح سوال های اصلی تحقیق

- ۱- کارنامه قرانی بنت الشاطی شامل چه پژوهش هایی از حیث کمی وکیفی می شود؟
- آیا بنت الشاطی در تفسیر خود روش وشيوه ای خاص به کار برده است؟
- ۲- عملکرد ودیدگاه تفسیری بنت الشاطی بر چه اساس ومبانی وروشی استوار است؟
- بنت الشاطی در تفسیر خود از چه کسانی تاثیرپذیرفته است؟
- ۳- دیدگاه ها وموضع گیری های مفسر در قبال مسائل گوناگون علوم قرآنی چگونه است؟
- آیا مفسر در انتخاب سوره های کوتاه جز آخر قران برای تفسیر هدف خاصی داشته است؟
- ۴- با توجه به ویژگی های و روش موجود در تفسیر بنت الشاطی استفاده از این کتاب به عنوان یک متن آموزشی در رشته های مرتبط با علوم قرانی چگونه است؟

ب)- فرضیه های تحقیق

فرضیه اول: بنت الشاطی از مفسران معاصر است که با شیوه ای جدید که به تفسیر ادبی ویبانی مشهور گشته قرآن را تفسیر نموده چنانکه این مطلب از نام این تفسیر نیز قابل دریافت است.

بنت الشاطی یکی از بارزترین شاگردان استاد وهمسرش امین الخولی (صاحب منهج ادبی و بیانی و بنیانگذار این شیوه تفسیر) است و بیشترین تاثیر را از وی دریافت کرده به طوری که در مقدمه تفسیرش به این امر اذعان دارد. به قول یکی از دانشمندان اگر ما به اساس و پایه های التفسیر البیانی بنگریم بدون شک مهمترین آنها این دو اساس است: ۱- بررسی مفردات ۲- تفسیر موضوعی و این چیزی است که خود مفسر در مقدمه تفسیرش بیان می دارد..

فرضیه دوم: سوره هایی که بنت الشاطی برای تفسیر انتخاب کرده بیشتر سوره های کوتاه و اغلب با واو قسم شروع می شوند که احتمالاً مفسر در انتخاب خود و در باب قسم دیدگاه ویژه ای دارد، همچنین دیدگاه و تاکید وی بر بهره گیری از روایات اسباب النزول و به کارگیری قاعده اصولی (العبرة بعموم اللفظ لا بخصوص السبب) واقع بینانه به نظر می رسد.

فرضیه سوم: به نظر می رسد مفسر تعدداً تعدادی از سوره های کوتاه قرآن را برای تفسیر انتخاب کرده تا نتایج حاصل از به کارگیری این روش تفسیری را فوق العاده نشان دهد.

فرضیه چهارم: با توجه به شیوه و روش به کار گرفته شده در تفسیر بیانی و برخی ویژگی های منحصر به فرد آن از جمله روشمند بودن، موضوعی بودن، استواری معنا شناسی، قابلیت الگو گیری، آمیختگی تفسیر ترتیبی با تفسیر موضوعی، و نقدی بودن و... این متن می تواند به عنوان یک متن قوی و روشمند برای برخی از واحد های درس تفسیر مورد توجه مراکز آموزشی قرار گیرد.

ضرورت تحقیق:

شناخت میراث معرفتی پیشینیان نقش مؤثری در توسعه علوم دارد و از آنجاکه معرفی و شناسایی شخصیت ها و مفاخر یک سرزمین و مذهب نمادی از سابقه طولانی و فرهنگ غنی آن سرزمین و مذهب است و با توجه به این که هر عالمی طرز تفکر خاص خود را دارد و با آن مبانی، اصول، تفکرات و باورهای خویش پا به عرصه تحقیق و پژوهش می گذارد، علاوه بر چهارچوب مشترک تحقیق که در همه علوم علما به آن ملزم هستند در حیطه تخصص خویش روش منحصر به فردی را داشته که معرفی آن به آیندگان به عنوان الگویی عملی بسیار مفید خواهد بود و برای درک و فهم بهتر تفسیر ضروری به نظر می رسد. علاوه بر این در عملکرد افراد ابتکاراتی

مشاهده می شود که می تواند تحولی در افکار عمومی جامعه و اقشار فهیم ایجاد کرده و به رشد و بالندگی علوم مرتبط با قرآن کمک شایانی کرد.

بنت الشاطی از جمله معاصرانی است که علاوه بر تلاش سخت و طاقت فرسا در ترویج و نشر علوم گوناگون و مفاهیم قرانی، آثار قرانی ارزنده ای از جمله تفسیری از قرآن را با رویکرد جدید و طرحی نو نوشته به یادگار گذاشته است، که با وجود شرح و بررسی این تفسیر در کشورهای عرب زبان، متأسفانه در کشور ما به جهات متعددی مغفول مانده است و تنها به نوشتن یک مقاله در این زمینه اکتفا شده است. از این رو شناسایی و بررسی این اثر و روش تفسیری و همچنین زمینه های شکل گیری این گونه تفاسیر جهت آشنایی هر چه بیشتر با قرآن و پژوهش های قرانی امری ارزشمند است که ضرورت آن به نیکی احساس می شود.

پیشینه تحقیق:

گرچه در مورد روش های تفسیری تفاسیر گوناگون کتاب ها، مقالات و پایان نامه های متعددی نگاشته شده و در منابع دانشگاهی و کتابخانه ای داخلی نیز می توان بحمدالله به کثرت در این باره اطلاعات مفید پیدا نمود، ولی در مورد روش تفسیری بنت الشاطی در کتاب التفسیر البیانی للقران الکریم به صورت خاص در منابع داخلی به جز مقاله ای در مجله آئینه پژوهش^۱ اثری به رشته تحریر در نیامده است و باید گفت که نویسندگان همین مقاله جلد اول تفسیر بنت الشاطی را به تازگی به زبان فارسی ترجمه کرده است.^۲ و با توجه به کمبود منابع در داخل کشور به تحقیقاتی در منابع مجازی و اینترنتی پرداختم که ماحصل این گشت و گذار دانستن این مطلب بود که در کتاب هایی که مربوط به اتجاهات تفسیری و روش شناسی تفاسیر به زبان عربی وجود دارد به معرفی التفسیر البیانی بنت الشاطی نیز پرداخته شده که از آنها بسیار بهره بردم. شماری از این نوع کتب عبارتند از:

۱- رومی، فهد، الاتجاهات التفسیری فی قرن الرابع عشر، ۳ جلد، چاپ سوم، بیروت: موسسة الرسالة، ۱۴۱۸ ه. ق.

۱ - طیب حسینی، سید محمود، ((با بنت الشاطی در التفسیر البیانی))، فصلنامه آئینه پژوهش، شماره ۱۱۳، آذر و دی ۸۷، صص ۱۶-۲۵.

۲ - بنت الشاطی، تفسیر بیانی قران کریم، ترجمه: سید محمود طیب حسینی، قم: انتشارات دانشکده اصول دین، ۱۳۹۰ ش.

- ۲- الشرقاوی، عفت محمد ، الفكر الديني في مواجهه العصر دراسه تحليليه لاتجاهات التفسير في العصر الحديث، بی جا ، مكتبه الشباب ۱۹۷۶م.
- ۳- شریف، محمد ابراهیم، اتجاهات التجديد في تفسير القرآن الكريم، مصر، دارالسلام للطباعة والنشر والتوزيع والترجمة، ۲۰۰۸م.
- ۴- سعفان، كامل على، المنهج البياني في تفسير القرآن، قاهره: مكتبه الانجلو المصريه ، ۱۹۸۱م.

شایان ذکر است که تا کنون دو پایان نامه به زبان انگلیسی در مورد آرا و اندیشه های تفسیری بنت الشاطی تدوین شده است که از این دو پایان نامه در استخراج مطالب مورد نظر بهره فراوان بردم. مطلب قابل توجه در رابطه با این موضوع این است که متاسفانه هر دوی این پایان نامه ها با آنکه چند سالی از تالیفشان می گذرد تا قبل از این در ایران کاملا ناشناخته بوده اند. این دو پایان نامه عبارت است از:

۱. Amin, M, ۱۹۹۲, *II A Study of Bint al-Shiti" s Exegesis"*. M.A, thesis, .University, ۱۹۹۲. McGill.
- ۲- Syamsuddin, Sahiron, *An examination of Bint al-Shati's method of interpreting the Qur'an*, M.A, McGill University (Canada), ۱۹۹۸.

اهداف تحقیق:

این تحقیق در راه دستیابی و نیل به اهداف و اطلاعاتی پیرامون موضوع پایان نامه یعنی روش بنت الشاطی در التفسیر البیانی للقران الکریم می باشد و در آن سعی و تلاش شده است تا اهداف ذکر شده در ذیل محقق گردد:

- ۱- تبیین حیات شخصی و علمی عائشه بنت الشاطی
- ۲- کشف، شناسایی و معرفی روش تفسیری بنت الشاطی
- ۳- تبیین و تحلیل آراء و دیدگاه های بنت الشاطی در علم تفسیر
- ۴- آشنایی با جریان های نوین تفسیری به ویژه در مصر

فصل اول

- زندگی نامه

۱. زندگی نامه:

۱-۱. زادگاه بنت الشاطی

عائشه محمد علی عبدالرحمن الحسینی معروف به ((بنت الشاطی)) در ششم نوامبر ۱۹۱۳ در شهر دمياط مصر دیده به جهان گشود، پدرش شیخ محمد علی استاد دانشگاه الازهر بود، ایشان در خانواده ای مذهبی و علاقه مند به قران و اهل بیت پرورش یافت، خانواده بنت الشاطی در خانه پدری بزرگ مادری خود ((شیخ ابراهیم دمهوجی)) واقع در ضلع شمالی شهر زندگی می کردند، بنت الشاطی این خانه را چنین توصیف می کند:

((خانه ای بر بالای صخره ای که رود نیل از کنار آن می گذرد واقع شده؛ دارای چهار طبقه می باشد. طبقه اول سالن بزرگی برای پذیرایی از مهمانان و تاجران است که بین مصر و شام رفت و آمد می کنند و بقیه خانه ها، مسکونی و متعلق به خانواده است)).^۱

بنت الشاطی چهارمین نسلی بود که در این خانه می زیست، نسب مادرش به یکی از خانواده های اصیل دمياط ((خانواده منتصر)) می رسید و پدر بزرگش شیخ ابراهیم دمهوجی نیز استاد دانشگاه الازهر بود. از جانب خانواده پدری نسب وی به امام حسین (ع) می رسید و پدر بزرگش سال ها قبل از حجاز به مصر ((المینا)) مهاجرت کرده بود و نسب ایشان به خانواده هایی اصیل و ریشه دار چون ابواللیل و ابویحیی منتسب بود. خانواده بنت الشاطی همواره بین قاهره و روستای پدری ((شبرابخوم منوفیه)) در رفت و آمد بودند و بعد از پایان سال تحصیلی همراه پدر و مادر به روستای سرسبز و زیبای پدری بزرگ می آمدند، مادر عایشه عبدالرحمان در آنجا مسئول مراقبت از پدری بزرگ های پیر و سالخورده بود.

عایشه عاشق دریا بود وی در یکی از کشتی های بادبانی لنگر انداخته در ساحل می نشست و به نجوایی رودخانه گوش می سپرد، گویی رودخانه برای او حکایت پیرزنی پاک ((داده حلیمه))، مادر بزرگ بنت الشاطی را بیان می کرد سال ها بعد او از اندرون رود، ندای مادر را می شنید که در آغوش رود جای گرفته بود، خانواده دائماً مضطرب بودند که مبادا رودخانه قربانی دیگر بگیرد و برای دور کردن عایشه از رود به او می گفتند که رود

۱ - جبر، حسن، بنت الشاطی من قریب، مصر: دارالکتاب الحدیث، ۱۴۲۱هـ، ۲۰۰۱م، ص ۱۶.